

1

"Προτάσεις Πολιτικής για τον Αγροτικό Χώρο"

Δ. Δαμιανός, Κ. Χασαπογιάννη

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

B. Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

1. Η Αγορά Εργασίας
2. Παράγοντες Προσδιορισμού της Γεωγραφικής και της Κατανομής του Εργατικού Δυναμικού
3. Η Αγορά Εργασίας και οι Διαρθρωτικές Μεταβολές στο Γεωργικό Τομέα
4. Αναγκαίες Συνθήκες για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Υπαιθρου
5. Πολιτική Ανάπτυξης της Υπαιθρου
6. Μακροοικονομικό Περιβάλλον και Γεωργία
7. Στόχοι Προτεραιότητας για μία Πολιτική Ανάπτυξης της Ελληνικής Υπαιθρου

Γ. ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

1. Κατευθύνσεις για την Εθνική Τομεακή (Αγροτική) Πολιτική
2. Αξιολόγηση Μέτρων Πολιτικής Εγγυήσεων: η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)
3. Μέτρα για την Επίτευξη των Στόχων Προτεραιότητας: Κοινοτικά μέτρα Διαρθρωτικής Πολιτικής (Καν. 2328/91, 2079/92, 866/90, LEADER II, κλπ) και Εθνικά Τομεακά Μέτρα
4. Αξιολόγηση Μέτρων Κοινωνικής Πολιτικής
5. Μέτρα Αγροτικού Ενδιαφέροντος που θα Μπορούσαν να Αποτελέσουν Μέρος μιας Διατομεακής (Διϋπουργικής) Εθνικής Πολιτικής

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε συνέχεια της διαμόρφωσης από την Κυβέρνηση ενός πλαισίου πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης, το Υπουργείο Γεωργίας ανέλαβε την εισήγηση "μέτρων για την απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση του αγροτικού δυναμικού". Το παρόν κείμενο εξυπηρετεί αυτόν το σκοπό στην ενότητα Γ (Γ.2. και Γ.3.).

Η ενότητα Β προηγείται για να αποσαφηνίσει θέματα που απορρέουν από τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του αντικειμένου, την αλληλεξάρτηση των τομέων της οικονομίας και τις ιδιαιτερότητες του γεωργικού τομέα. Η υποενότητα Γ.1. επιχειρεί μία συνοπτική αξιολόγηση των κατηγοριών αγροτικής πολιτικής που έχουν ήδη προταθεί ή εφαρμοσθεί, με κριτήριο την αποτελεσματικότητά τους ως προς την καταπολέμηση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης.

Η τελική διαμόρφωση και επιλογή των μέτρων θα πρέπει να είναι

- το αντικείμενο πιο επισταμένης μελέτης των συνολικών επιπτώσεων αυτών των μέτρων, του κόστους εφαρμογής τους και των δυνατοτήτων χρηματοδότησής τους
- το αποτέλεσμα συνεργασίας με εμπλεκόμενα Υπουργεία-φορείς.

B. Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

B.1. Η Αγροά Εργασία

- Όπως και σε άλλους τομείς της οικονομίας, έτσι και στη γεωργία, η **ζήτηση** για ανθρώπινο κεφάλαιο (απασχόληση) εξαρτάται από το εισόδημα που αποφέρει η τελευταία, επιπρόσθετη μονάδα εργασίας (i.e., από την τιμή του παραγομένου προϊόντος και την παραγωγικότητα της τελευταίας μονάδας εργασίας), ενώ η **προσφορά** εξαρτάται από το κόστος ευκαιρίας της εργασίας (i.e., από την αμοιβή της εργασίας σε άλλους τομείς, αλλά και από την ωφελιμότητα του ελεύθερου χρόνου).

- Ενέργειες που προκαλούν αύξηση

α) στην (οριακή) παραγωγικότητα της εργασίας:

- * αύξηση στη χρήση των άλλων μέσων παραγωγής (γη, κεφάλαιο),
- * βελτίωση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας,
- * βελτίωση της ποιότητας όλων των μέσων παραγωγής (με επενδύσεις σε φυσικό κεφάλαιο: εγκαταστάσεις, μηχανήματα, κλπ -- ανθρώπινο κεφάλαιο: εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, επιμόρφωση, κλπ -- γη: εγγειοβελτιωτικά έργα κλπ) ή/και

β) στην τιμή του προϊόντος:

- * βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος
- * αύξηση στην προστιθέμενη αξία

* προσφορά προϊόντων με μεγάλη καταναλωτική προτίμηση ως προς το είδος, τον τρόπο παραγωγής (π.χ. βιολογική καλλιέργεια), ή/και τον τρόπο εμπορίας τους (δηλ., αποθήκευση, μεταποίηση, τυποποίηση, συσκευασία, διακίνηση που βελτιώνουν την ποιότητα τελικού προϊόντος)

αυξάνουν τη ζήτηση για εργασία.

- Η ανάπτυξη ευκαιριών απασχόλησης εκτός γεωργίας
 - * αύξηση της (οριακής) παραγωγικότητας της εργασίας σε εξωγεωργικές δραστηριότητες
 - * αύξηση της τιμής του προϊόντος που παράγεται από το μη γεωργικό τομέα μειώνει την προσφορά εργασίας στη γεωργία (δηλ., αυξάνει τη ζήτηση για εργασία εκτός του γεωργικού τομέα).
- Η προσφορά εργασίας σε οποιονδήποτε τομέα μειώνεται όταν το εισόδημα που προέρχεται από την προσφορά μίας επιπρόσθετης μονάδας εργασίας δεν είναι ικανό για να αντισταθμίσει σε "όφελος" την απώλεια του ελεύθερου χρόνου που θυσιάζεται.

B.2. Παράγοντες Προσδιορισμού της Γεωγραφικής (Αστικά Κέντρα - Ύπαιθρος) και της Επαγγελματικής (Εντός και Εκτός Γεωργίας) Κατανουής του Εργατικού Δυναμικού:

- Οι διαφορές στους μισθούς που, γενικά, αντικατοπτρίζουν διαφορές
 - i) στο εισόδημα που αποφέρει η προσφορά μίας επιπρόσθετης μονάδας εργασίας και
 - ii) στην αξία μιας επιπρόσθετης μονάδας ελεύθερου χρόνου που εξοικονομείται από τη μείωση της εργασίας
- Οι διαφορές στις συνθήκες διαβίωσης (χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου)

Μέτρα πολιτικής που αυξάνουν ή βελτιώνουν τους παραπάνω παράγοντες σε έναν τόπο ή τομέα σε σχέση με έναν άλλο παρέχουν κίνητρα για αύξηση της γεωγραφικής και της επαγγελματικής κινητικότητας αντίστοιχα.

B.3. Η Αγορά Εργασίας και οι Διαρθρωτικές Μεταβολές στο Γεωργικό Τομέα¹

Διακρίνονται τέσσερις περιπτώσεις διαρθρωτικών μεταβολών στη γεωργία. Παρατίθενται με τις επιπτώσεις τους:

1. Αύξηση στη ζήτηση εργασίας στο γεωργικό τομέα:
 - * δημιουργείται όταν επικρατήσουν οι συνθήκες που περιγράφονται στο B.1.1.
 - * κάθε άλλο παρά αντικατοπτρίζει τις σημερινές συνθήκες στην ελληνική γεωργία

¹ Στο κείμενο, ο γεωργικός τομέας ορίζεται ως το σύνολο των αμιγώς γεωργικών δραστηριοτήτων μιας εκμετάλλευσης ή ενός μισθωτού αγρότη. Ως μη γεωργικός τομέας ορίζεται το σύνολο των μη αμιγώς γεωργικών δραστηριοτήτων μιας εκμετάλλευσης ή ενός μισθωτού αγρότη, είτε λαμβάνουν χώρα εντός είτε εκτός μιας γεωργικής εκμετάλλευσης.

- * αυξάνει την απασχόληση, τα ωρομίσθια και το εισόδημα στη γεωργία >
- * είναι ικανή συνθήκη για οικονομική πρόοδο στη γεωργία και πρέπει να αποτελεί στόχο πολιτικής.

2. Μείωση στη ζήτηση εργασίας στο γεωργικό τομέα :

- * δημιουργείται από την πρόοδο που συντελείται στη γεωργική τεχνολογία (εκμηχάνιση και υποκατάσταση εργασίας από κεφάλαιο) και από την ένταση του ανταγωνισμού (ΚΑΠ, GATT).
- * αντικατοπτρίζει τις σημερινές συνθήκες στην ελληνική γεωργία, όπου το 72,5% των εργαζόμενων σε οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις υποαπασχολείται (για τους νέους αγρότες έως 35 ετών το ποσοστό ανέρχεται στο 77,6%)
- * μειώνει την απασχόληση, τα ωρομίσθια και το εισόδημα στη γεωργία >
- * είναι αναγκαίο να αποφευχθεί, εκτός και αν εξισορροπείται από αντίστοιχη αύξηση της ζήτησης στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου (βλ. περίπτωση 4).
- * καθιστά πιο επιτακτική την ανάγκη για
 1. αύξηση της παραγωγικότητας της τελευταίας μονάδας εργασίας στη γεωργία, ειδικά στην παραγωγή προϊόντων των οποίων οι τιμές πέφτουν (ΚΑΠ)
 2. μεταστροφή της παραγωγής σε προϊόντα και τρόπους καλλιέργειας που εξασφαλίζουν υψηλές τιμές
 3. αύξηση της ζήτησης στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου.

Με εξαίρεση την περίπτωση 3., η ικανοποίηση των παραπάνω στόχων (1. και 2) απαιτεί καινοτομίες, νεωτερισμούς, ευελιξία και συνεχή προσαρμογή σε μεταβολές. Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητο η προσπάθεια για την επίτευξη να "ανατεθεί" κυρίως στους νέους αγρότες. Η επιτυχία των νέων αγροτών θα εξαρτηθεί από την εξασφάλιση πρόσβασης αλλά και ποιότητας σε ενημέρωση/κατάρτιση, γη και κεφάλαιο.

Η δημιουργία συνθηκών απασχόλησης στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου (3), από την άλλη, είναι καθοριστική για τη βιωσιμότητα των μικρών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων και τη ζωτικότητα της υπαίθρου.

3. Αύξηση στην προσφορά εργασίας στο γεωργικό τομέα:

- * μπορεί να είναι αποτέλεσμα αύξησης
 - της ανεργίας στο μη γεωργικό τομέα
 - του πληθυσμού της υπαίθρου (μετανάστευση από το εξωτερικό/μετανάστευση από τα αστικά κέντρα στην ύπαιθρο/αύξηση γεννήσεων), χωρίς να έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες απορρόφησής τους στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου
- * ανταποκρίνεται στις σημερινές συνθήκες (μετανάστευση ανειδίκευτων εργατών).
- * αυξάνει την απασχόληση, αλλά μειώνει τα ωρομίσθια στο γεωργικό τομέα (ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα όπου η λειτουργία της αγοράς εργασίας στη γεωργία είναι μη θεσμοθετημένη).>
- * το αποτέλεσμά της στο γεωργικό εισόδημα και στην οικονομική πρόοδο είναι γενικά αμφίβολο

- * μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα MONON εάν η ζήτηση στο γεωργικό τομέα μπορεί να απορροφήσει μεγάλο όγκο εργασίας στις τρέχουσες τιμές (ελαστική ζήτηση-- μεγάλη ζήτηση για σχετικά ανειδίκευτους εργάτες), συνθήκη που δεν ικανοποιείται στις σημερινές συνθήκες
- * πρέπει να αποφεύγεται.

4. Μείωση στην προσφορά εργασίας στο γεωργικό τομέα:

- * μπορεί να είναι αποτέλεσμα
 - α) αύξησης στην απασχόληση στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου
 - β) μείωσης του πληθυσμού της υπαίθρου (μετανάστευση στα αστικά κέντρα/μείωση γεννήσεων)
 - * μειώνει την απασχόληση, αλλά αυξάνει τα ωρομίσθια στο γεωργικό τομέα >
 - * το αποτέλεσμά της στο γεωργικό εισόδημα και στην οικονομική πρόοδο είναι γενικά αμφίβολο
 - * μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα εάν
 - i) ο μη γεωργικός τομέας μπορεί να απορροφήσει το δυναμικό που εξέρχεται του γεωργικού τομέα. Όσο πιο εξειδικευμένη είναι η ζήτηση για εργασία στο μη γεωργικό τομέα (ανελαστική προσφορά εργασίας στο γεωργικό τομέα), τόσο μεγαλύτερη θα είναι η αύξηση στο εισόδημα εκτός γεωργίας
 - ii) η έξοδος δυναμικού γίνεται από δραστηριότητες που απαιτούν εξειδίκευση εργασίας στη γεωργία (ανελαστική ζήτηση) -- αυξάνει το εισόδημα αυτών που παραμένουν στη γεωργία.
- Το θετικό αποτέλεσμα ενισχύεται όταν οι παραπάνω συνθήκες 4.i) και 4.ii) συνδυασθούν με συνθήκες που προκαλούν αύξηση της ζήτησης στο γεωργικό τομέα.
- * καθιστά αναγκαία τη δημιουργία συνθηκών για συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, δηλαδή για αύξηση της απασχόλησης στο μη γεωργικό τομέα της υπαίθρου και για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου). Σκόπιμο είναι οι συνθήκες αυτές να συνδυάζονται με αύξηση της ζήτησης στο γεωργικό τομέα.

Τα παραπάνω δεδομένα προσδιορίζουν τις αναγκαίες ή/και ικανές συνθήκες για οικονομική πρόοδο στην ύπαιθρο (αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος και της απασχόλησης), οι οποίες μπορούν να εξασφαλισθούν με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων πολιτικής στη αγορά εργασίας.

B.4. Αναγκαίες Συνθήκες για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Υπαίθρου

Οι αναγκαίες και ικανές συνθήκες είναι

1. Στο γεωργικό τομέα:

Αύξηση στη ζήτηση εργασίας (βλ. B.1.1.), και ιδιαίτερα της εξειδικευμένης, με

- * αύξηση της (οριακής) παραγωγικότητας της εργασίας
- * μεταστροφή σε παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας

2. Στο μη γεωργικό τομέα:

Αύξηση στη ζήτηση εργασίας (βλ. Β.1.1.), και ιδιαίτερα της εξειδικευμένης, με

- * αύξηση της (οριακής) παραγωγικότητας της εργασίας
- * μεταστροφή σε παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας

3. Στην ύπαιθρο (βλ. Β.1.1. και Β.1.2.):

- * η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού και
- * η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου).

Β.5. Πολιτική Ανάπτυξης της Υπαιθρου

- Είναι αναγκαίο, το πρόβλημα της ανεργίας και της απασχόλησης στην ύπαιθρο/στον αγροτικό χώρο να αντιμετωπισθεί στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ανάπτυξης της υπαιθρου. Η διαρθρωτική μεταβολή που συντελείται στην ύπαιθρο/στον αγροτικό χώρο αποδυναμώνει το ρόλο των τομεακών πολιτικών, όπως η γεωργική.
- Ο αγροτικός χώρος παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία και επομένως η πολιτική πρέπει να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη στα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. Οι επιστημονικοί και ερευνητικοί φορείς μπορούν να εξειδικεύσουν τις προτάσεις πολιτικής, έχοντας υπόψη τα δεδομένα σε τοπικό επίπεδο. Απαραίτητη είναι η οργάνωση και εξασφάλιση χρήσιμης και αποτελεσματικής τεχνικής βοήθειας στις τοπικές και περιφερειακές αρχές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αποκέντρωση υποκαθιστά τη σοβαρή ενασχόληση της κεντρικής διοίκησης με τα προβλήματα.
- Η ανάπτυξη της υπαιθρου προϋποθέτει την άμβλυνση των ανισοτήτων στην κατανομή του αγροτικού εισοδήματος.
- Οι στόχοι:
 1. Στο γεωργικό τομέα:
 - * αύξηση στη χρήση των άλλων μέσων παραγωγής (γη για την παραγωγή μη πλεονασματικών προϊόντων, κεφάλαιο),
 - * βελτίωση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας,
 - * βελτίωση της ποιότητας όλων των μέσων παραγωγής (με επενδύσεις σε φυσικό κεφάλαιο: εγκαταστάσεις, μηχανήματα, κλπ -- ανθρώπινο κεφάλαιο: εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, επιμόρφωση, κλπ -- γη: εγγειοβελτιωτικά έργα κλπ)
 - * βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος
 - * αύξηση στην προστιθέμενη αξία του παραγομένου προϊόντος
 - * προσφορά προϊόντων με μεγάλη καταναλωτική προτίμηση ως προς το είδος, τον τρόπο παραγωγής (π.χ. βιολογική καλλιέργεια), ή/και τον τρόπο εμπορίας τους (δηλ., αποθήκευση, μεταποίηση, τυποποίηση, συσκευασία, διακίνηση που βελτιώνουν την ποιότητα τελικού προϊόντος)
 2. Στο μη γεωργικό τομέα:
 - * αύξηση στη χρήση κεφαλαίου

- * βελτίωση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας,
- * βελτίωση της ποιότητας όλων των μέσων παραγωγής (με επενδύσεις σε φυσικό κεφάλαιο: εγκαταστάσεις, μηχανήματα, κλπ -- ανθρώπινο κεφάλαιο: εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, επιμόρφωση, κλπ)
- * βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος/υπηρεσιών
- * παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας
- * προσφορά προϊόντων με μεγάλη καταναλωτική προτίμηση ως προς το είδος, τον τρόπο παραγωγής, ή/και τον τρόπο εμπορίας τους (δηλ.. μεταποίηση, συσκευασία και εμπορία στη γεωργική εκμετάλλευση)

3. Στην ύπαιθρο (βλ. Β.1.1. και Β.1.2.):

- * η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου).
- * η άμβλυνση των ανισοτήτων στην κατανομή του αγροτικού εισοδήματος:
 - α) κυρίως, δημιουργώντας συνθήκες για αύξηση της απασχόλησης εντός της αγροτικής εκμετάλλευσης (σε άμιγώς γεωργικές ή μη δραστηριότητες), έτσι ώστε τα μέλη της εκμετάλλευσης να καρπούνται την προστιθέμενη αξία της εργασίας τους,
 - β) διασφαλίζοντας την πρόσβαση και των μικρών αγροτικών νοικοκυριών σε βελτιωμένα μέσα παραγωγής (π.χ. προγράμματα επιμόρφωσης/κατάρτισης, μικρά αρδευτικά δίκτυα, κλπ)
- Αν και μία πολιτική μεταβίβασης πόρων στοχοθετημένη υπέρ των μικρών εκμεταλλεύσεων και των ομάδων χαμηλού εισοδήματος στη γεωργία είναι θεμιτή και μπορεί να θεωρηθεί κοινωνικά δικαιολογημένη, δεν αρκεί για να ανατρέψει τις συγκεντρωτικές τάσεις που χαρακτηρίζουν το γεωργικό τομέα, ούτε είναι η πολιτική που έχει τη μεγαλύτερη δυνατή συνεισφορά στην αύξηση της παραγωγικότητας, μεγιστοποιώντας το οικονομικό αποτέλεσμα για το κοινωνικό σύνολο.
- Η συμβατική γεωργική δραστηριότητα δεν είναι πλέον σε θέση να εξασφαλίσει απασχόληση και εισόδημα για το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών της υπαίθρου. Οι καλύτερες οικονομικές ευκαιρίες βρίσκονται στην ανάπτυξη από τους αγρότες εναλλακτικών δραστηριοτήτων, ώστε να αυξάνεται το αγροτικό εισόδημα και να καταπολεμάται η υποαπασχόληση, η ανεργία και η έξοδος από τη γεωργία. Οι δραστηριότητες αυτές συνίστανται στην αναδιοργάνωση της αγροτικής εκμετάλλευσης και στην αναδιάταξη των μέσων παραγωγής (γη, κεφάλαιο, εργασία, διοικητική-επιχειρηματική ικανότητα), με σκοπό την παραγωγή μιας νέας “σύνθεσης” προϊόντων και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων και μη γεωργικών, εντός της αγροτικής εκμετάλλευσης. Έτσι, αποφεύγοντας τη διάθεση των μέσων παραγωγής εκτός της εκμετάλλευσης (i.e., την πολυαπασχόληση² ή την έξοδο από τη γεωργία), εξασφαλίζεται ότι τα έσοδα από την προστιθέμενη αξία παραμένουν στην εκμετάλλευση που διαθέτει τους συντελεστές παραγωγής (συνήθως εργασία).

² Πολυαπασχόληση ορίζεται το σύνολο των δραστηριοτήτων, γεωργικών και μη, που λαμβάνουν χώρα εκτός της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης.

Διακρίνονται τρεις γενικές κατηγορίες εναλλακτικών δραστηριοτήτων που μπορούν να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων του γεωργού ως προς τη σύνθεση της παραγωγής, τη σύνθεση του προϊόντος εμπορίας και τα συστήματα παραγωγής:

- i) η παραγωγή προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής τα οποία είναι νέα, μη συμβατικά (ασυνήθιστα) για μια συγκεκριμένη περιοχή, ή που προορίζονται για μη συμβατικές χρήσεις,
- ii) η παραγωγή μη γεωργικών προϊόντων και υπηρεσιών εντάσεως εργασίας, με στόχο την εμπορία στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις (π.χ. αγροτουρισμός, αγροβιοτεχνία, μεταποίηση αγροτικών προϊόντων από τα μέλη της οικογένειας). Στην κατηγορία αυτή υπάγεται και κάθε παραγωγική διαδικασία η οποία αυξάνει την προστιθέμενη αξία ενός αγροτικού προϊόντος μέσω της μεταποίησης ή/και μέσω της απ'ευθείας διάθεσης στον τελικό καταναλωτή,
- iii) η υιοθέτηση τεχνικών και συστημάτων παραγωγής που απαιτούν αύξηση του ρόλου της εργασίας ως μέσου παραγωγής: η ανάπτυξη εκτατικών μεθόδων παραγωγής, η μείωση της χρήσης κεφαλαίου και ιδιαίτερα των βιομηχανικών μέσων παραγωγής (λιπάσματα, φυτοφάρμακα κλπ), η παραγωγή οργανικών-οικολογικών προϊόντων και γενικά η διαχείριση της εκμετάλλευσης με περιβαλλοντικά κριτήρια.

Η ύπαρξη περιορισμών ή ευκαιριών για την ανάπτυξη αυτών των μεθόδων συνδέεται με τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά κάθε εκμετάλλευσης, αλλά και με εξωτερικούς παράγοντες. Η αποτελεσματικότητα των δημόσιων οργανισμών/θεσμών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και τεχνικών γνώσεων, τόσο στο επίπεδο της παραγωγής όσο και της εμπορίας, είναι καθοριστική για την ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων.

- Οι πολιτικές ανάπτυξης του αγροτικού χώρου συνδέονται με την αξιοποίηση των σημερινών πλεονεκτημάτων του χώρου αυτού, πλεονεκτημάτων που δε σχετίζονται με αυτά του παρελθόντος. Οι αγροτικές κοινότητες διέρχονται περίοδο παρακμής και ανεργίας όταν δε φιλοξενούν αναπτυσσόμενες δραστηριότητες και όταν επιμένουν να στηρίζουν οικονομικές δραστηριότητες που σήμερα βρίσκονται σε συρρίκνωση, όπως είναι η γεωργική παραγωγή προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας και προϊόντων που προστίθενται στα αδιάθετα πλεονάσματα. Για παράδειγμα, οι διεθνείς τάσεις υποδεικνύουν μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών.
- Υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ της διάσωσης και διατήρησης των μικρών αγροτικών κοινωνιών, που συνήθως χαρακτηρίζονται από υψηλή περιβαλλοντική αξία, και της ποιότητας του περιβάλλοντος. Το κοινωνικό σύνολο που απολαμβάνει τα οφέλη οφείλει να αναλάβει το κόστος της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, του αγροτικού και παραδοσιακού τρόπου ζωής και της διάσωσης των πολιτιστικών στοιχείων, αποζημιώνοντας τους πολίτες της υπαίθρου για τις υπηρεσίες που προσφέρουν.

B.6. Μακροοικονομικό Περιβάλλον και Γεωργία

(Μέτρα που προσδιορίζουν τους φόρους, τις δημόσιες επενδύσεις σε έργα υποδομής, τις μεταβιβάσεις, τα επιτόκια, τα ωρομίσθια, την αξία της γης, την προσφορά χρήματος, τον πληθωρισμό, την απασχόληση, τη συναλλαγματική ισοτιμία)

- Μακροπρόθεσμα, ο ρυθμός και το επίπεδο ανάπτυξης προσδιορίζονται από το μακροοικονομικό περιβάλλον και τη μακροοικονομική πολιτική. Η μακροοικονομική πολιτική δημιουργεί εργασία και κατανέμει εισόδημα, με αποτέλεσμα οι όποιες μακροοικονομικές προσαρμογές να έχουν τεράστιες συνέπειες για τη γεωργία. Οι μακροοικονομικές στρεβλώσεις (π.χ. σε αμοιβές συντελεστών παραγωγής ή στη συναλλαγματική ισοτιμία) δυσχεραίνουν την ανάπτυξη της γεωργικής δραστηριότητας και επηρεάζουν την κατανομή εισοδήματος. Συγκεκριμένα, η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική έχουν άμεσες επιδράσεις στις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης και της εργασίας, και στις τιμές των προϊόντων και επομένως επηρεάζουν τα ημερομίσθια, την απασχόληση, το ρυθμό του πληθωρισμού, τη συναλλαγματική ισοτιμία, τα επιτόκια, τις εισαγωγές και εξαγωγές και το αγροτικό σύστημα συνολικά.
- Ένα αρνητικό μακροοικονομικό περιβάλλον μπορεί να διαβρώσει τα καλύτερα μέτρα τομεακού και μικροοικονομικού χαρακτήρα στον τομέα της γεωργίας και να εξουδετερώσει ή να ανατρέψει τα αποτελέσματά τους. Η μακροπρόθεσμη δυναμική ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα, στο μεγαλύτερο βαθμό, των μακροοικονομικών συνθηκών και της μακροοικονομικής πολιτικής. Η άγνοια των επιπτώσεων του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και της μακροοικονομικής πολιτικής οδηγεί σε απλουστευτικές λύσεις που συνεπάγονται μεγάλο οικονομικό και πολιτικό κόστος. Εξ άλλου, υπάρχει έντονη αλληλεξάρτηση μεταξύ της αγροτικής πολιτικής και της μακροοικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

B.7. Στόχοι Προτεραιότητας για μία Πολιτική Ανάπτυξης της Ελληνικής Υπαιθρου

Με βάση την ανάλυση στις προηγούμενες υποενότητες, τα μέτρα πολιτικής θα πρέπει να στοχεύουν κυρίως --αν και όχι αποκλειστικά-- στις παρακάτω ενέργειες/ομάδες:

1. Προσέλκυση των νέων (κάτω των 40) σε γεωργικές δραστηριότητες, συμβατικές και μη, που απαιτούν επιτακτικά την εισαγωγή καινοτομιών/νεωτερισμών, εξειδικευμένη εργασία, άμεση προσαρμογή σε συνθήκες ανταγωνισμού. Αποσκοπεί: στη δημιουργία ανταγωνιστικής γεωργίας, καλύτερα προσαρμοσμένης στις συνθήκες αγοράς.
2. Προσέλκυση νεαρών άγαμων γυναικών σε μη γεωργικές δραστηριότητες εντάσεως εργασίας (χειροτεχνία, ύφανση, μεταποίηση στο αγρόκτημα, αγροτουρισμό κλπ). Αποσκοπεί: στην αύξηση απασχόλησης στο μη γεωργικό τομέα -- σε βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.
3. Ενθάρρυνση σημερινών κατοίκων των αστικών κέντρων, ηλικίας μεγαλύτερης των 35 ετών και υψηλού μορφωτικού επιπέδου, στην ύπαιθρο για απασχόληση εξειδικευμένη στο μη γεωργικό τομέα και για αυτοαπασχόληση είτε στην εναλλακτική γεωργία είτε σε μη

γεωργικές δραστηριότητες εντάσεως εργασίας. Αποσκοπεί κυρίως στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης -- δευτερευόντως στην αύξηση απασχόλησης-- στην ύπαιθρο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικός, γιατί αποβλέπει όχι μόνο στην εξασφάλιση υπηρεσιών υψηλού επιπέδου στην ύπαιθρο, αλλά κυρίως στη σταδιακή ανατροπή του φαινομένου της κοινωνικής απόρριψης που συνοδεύει την εικόνα της διαβίωσης στην ύπαιθρο.

4. Υποστήριξη των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων για ανάληψη εναλλακτικών δραστηριοτήτων εντός της εκμετάλλευσης. Αποσκοπεί: στη δημιουργία και διατήρηση αυτόνομα βιώσιμων αγροτικών εκμεταλλεύσεων -- σε βελτίωση συνθηκών διαβίωσης -- σε διαφύλαξη του περιβάλλοντος και του φυσικού χώρου.

Γ. ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Γ.1. Κατευθύνσεις για την Εθνική Τομεακή (Αγροτική) Πολιτική

Εθνικά μέτρα (κίνητρα και αντικίνητρα) είναι δυνατό να συμπληρώσουν τα Κοινοτικά διαρθρωτικά μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή της πολιτικής τιμών και εγγυήσεων στην κατανομή του εισοδήματος και κατ'επέκταση στην αύξηση της υποαπασχόλησης και της ανεργίας.

Η κατανομή του εισοδήματος προσδιορίζεται από την αρχική κατανομή των περιουσιακών στοιχείων (της γης και του κεφαλαίου), αλλά και από την κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου μεταξύ των αγροτικών νοικοκυριών. Εάν δεν υπάρξει προσήλωση στην άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών, τα οφέλη της αγροτικής πολιτικής θα μεταβιβασθούν στις εκμεταλλεύσεις μεγάλου μεγέθους, εντείνοντας έτσι το πρόβλημα της ανεργίας.

Σε κάθε περίπτωση, επιβάλλεται η αξιοποίηση --στο μέγιστο δυνατό βαθμό-- διατάξεων της Κοινοτικής Νομοθεσίας που αφορούν στη διαρθρωτική πολιτική (π.χ. ΚΑΝ. 2328/91, 2078/91, κλπ) και η προσαρμογή του τρόπου εφαρμογής τους σύμφωνα με το πνεύμα του σημειώματος αυτού (π.χ. δε γίνεται κατανοητός ο αποκλεισμός περιοχών όπως η Ζάκυνθος από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων για τον αγροτουρισμό).

Οι πολιτικές που επηρεάζουν το αγροτικό εισόδημα, σημαντική συνιστώσα του συνολικού εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών, με ιδιαίτερες επιδράσεις στην κατανομή του εισοδήματος και στις θέσεις απασχόλησης, αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής:

- Η ανακατανομή της γης με άμεσο ή έμμεσο τρόπο (π.χ. προοδευτική φορολόγηση της αγροτικής γής ή του αγροτικού εισοδήματος) οδηγεί σε άμβλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Εάν εφαρμοσθεί κατάλληλα μπορεί να οδηγήσει στην απορρόφηση πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού, εξασφαλίζοντας παράλληλα τις απαραίτητες οικονομίες κλίμακας. Η φορολόγηση της αγροτικής γης θα οδηγούσε σε περισσότερο ορθολογική αξιοποίησή όλων των συντελεστών παραγωγής, γιατί θα προκαλούσε αύξηση στην προσφορά της γης για γεωργική χρήση. Σαν αποτέλεσμα θα αύξανε η παραγωγικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου και η απασχόληση.

- Η παροχή κινήτρων για προώθηση βελτιωμένου πολλαπλασιαστικού υλικού και βιομηχανικών μέσων παραγωγής πρέπει να κάνει τα μέσα αυτά διαθέσιμα με την ίδια ευκολία και στους απομακρυσμένους παραγωγούς χαμηλού εισοδήματος.
- Η κρατική παρέμβαση για προώθηση της εκμηχάνισης πρέπει να εξασφαλίζει ότι αυτή γίνεται προσιτή σε κάθε μέγεθος εκμετάλλευσης (κίνητρα για συλλογική χρήση μηχανημάτων). Οι τεχνητά χαμηλές τιμές (με επιδοτήσεις κεφαλαίου) πρέπει να αποφεύγονται γιατί επιφέρουν εκμηχάνιση ή υπερεκμηχάνιση.
- Η επέκταση των αρδεύσεων με την κατασκευή μεγάλων αρδευτικών έργων, όταν προσανατολίζεται αποκλειστικά προς την εξυπηρέτηση των εύρωστων εκμεταλλεύσεων, οδηγεί σε συγκέντρωση εισοδημάτων και σε αύξηση της υποαπασχόλησης και της ανεργίας. Τα έργα αυτά, όταν κρίνονται απαραίτητα, πρέπει να συμπληρώνονται με ευρύ αρδευτικό δίκτυο μικρής κλίμακας, ώστε να εξυπηρετούν εκμεταλλεύσεις όλων των μεγεθών και εισοδημάτων.
- Η προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και τεχνικής κατάρτισης για τη διάχυση συγκεκριμένης (εξειδικευμένης) γνώσης γύρω από θέματα βελτιωμένων μεθόδων παραγωγής, διοίκησης και εμπορίας, με έμφαση στα εναλλακτικά συστήματα παραγωγής. Η κατάρτιση των προγραμμάτων αυτών πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις δυνατότητες των μικρών εκμεταλλεύσεων.

Προτείνονται:

Η επιτάχυνση της αναδιάρθρωσης των εκμεταλλεύσεων, με δυναμική επέμβαση στην πυραμίδα των ηλικιών και με στόχο την ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού (εργαλεία: ΚΑΝ 2328/91, 2079/91, Β Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης - ΠΕΠ).

Η απελευθέρωση ενός αριθμού εκμεταλλεύσεων θα επιτρέψει

- α. την εγκατάσταση νέων σε βιώσιμες εκμεταλλεύσεις
- β. τη μεγέθυνση ορισμένων εκμεταλλεύσεων
- γ. την προσαρμογή του όγκου της παραγωγής.

Η εντατικοποίηση της προσπάθειας για γρήγορη προσαρμογή των εκμεταλλεύσεων σε ένα πλαίσιο περισσότερο ανταγωνιστικό. Απαιτείται η εξασφάλιση της αποτελεσματικής διάδοσης πληροφοριών και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Έμφαση πρέπει να δοθεί στο επίπεδο των υπηρεσιών των σχετικών με την εγκατάσταση νέων γεωργών.

Παροχή εισοδηματικών κινήτρων (φορολογικών και μη) σε εκμεταλλεύσεις, με στόχο την ενθάρρυνση των επενδύσεων, τη μείωση του κόστους παραγωγής, την προώθηση

εναλλακτικών δραστηριοτήτων. την αξιοποίηση των μέσων παραγωγής για την παραγωγή μη γεωργικών προϊόντων ή υπηρεσιών (π.χ. αγροτουρισμός, αγροβιοτεχνία, κλπ).

Προώθηση νέων προτύπων ανάπτυξης στα πλαίσια μιας πολιτικής "ποιότητας", τόσο με την έννοια της παραγωγής συμβατικών προϊόντων υψηλής ποιότητας όσο και με την έννοια της ικανοποίησης της ζήτησης για "ειδικά" προϊόντα (οικολογικά, βιολογικά και προϊόντα και ποικιλίες που τείνουν να εξαφανισθούν).

Παροχή κινήτρων για προώθηση μεθόδων εκτατικής παραγωγής, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες ζώνες, με στόχο τη διατήρηση του περιβάλλοντος, την προσαρμογή του όγκου παραγωγής και την αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης.

Γ.2. Αξιολόγηση Μέτρων Πολιτικής Ενγυήσεων: η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)

Πλεονεκτήματα:

Γενικά, η σταθεροποίηση τιμών παραγωγού σε υψηλά επίπεδα οδηγεί:

1. στην αύξηση του εισοδήματος που αποφέρει μία επιπρόσθετη μονάδα εργασίας (i.e., της αξίας οριακής παραγωγικότητας της εργασίας) > αύξηση της ζήτησης για εργασία > αύξηση της απασχόλησης και των ημερομισθίων.
2. σε μείωση του επιχειρηματικού κινδύνου από διακυμάνσεις τιμών και σε βελτιωμένο προγραμματισμό της παραγωγής.

Μειονεκτήματα:

1. Αναποτελεσματική για τη διάρθρωση της Ελληνικής γεωργίας, όπου:

α. οι ψηλές τιμές αντισταθμίζονται από τη χαμηλή παραγωγικότητα μιας επιπρόσθετης μονάδας εργασίας (i.e., χαμηλή οριακή παραγωγικότητα της εργασίας), γεγονός που οφείλεται στην ανεπαρκή ή ανύπαρκτη πρόσβαση των μικρών εκμεταλλεύσεων σε άλλα μέσα παραγωγής (γη, κεφάλαιο) ή/και στην κατάλληλη τεχνολογία/τεχνογνωσία (κεφάλαιο: μηχανικό, χρηματικό, ανθρώπινο -- πληροφόρηση).

β. η ανεπαρκής πρόσβαση των μικρών εκμεταλλεύσεων σε μέσα παραγωγής και σε τεχνολογία/τεχνογνωσία οδηγεί σε παραγωγή προϊόντων χαμηλότερης ποιότητας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Ως αποτέλεσμα

* συχνά, οι μικρές εκμεταλλεύσεις έχουν μικρά και ασταθή εισοδήματα >

* η απόφαση της παραμονής στην ύπαιθρο γίνεται πιο ευάλωτη στις αστικές προκλήσεις

* οι ανισότητες στο γεωργικό τομέα εντείνονται (μεταξύ μικρών εκμεταλλεύσεων, που δεν έχουν πρόσβαση στη νέα τεχνολογία, και των μεγάλων ή μεταξύ εκμεταλλεύσεων που παράγουν ευνοούμενα από την ΚΑΠ και μη προϊόντα).

2. Τα παραπάνω μειονεκτήματα θα εντείνονται καθώς οι τιμές μειώνονται και η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου επεκτείνεται.

3. Όταν, αφού ληφθούν υπόψη οι διαφορές στην παραγωγικότητα, το κόστος εργασίας είναι μεγαλύτερο από το κόστος κεφαλαίου, η ανάγκη για προσαρμογή στις συνθήκες εντεινόμενου ανταγωνισμού οδηγεί τις εκμεταλλεύσεις, εφόσον έχουν τη δυνατότητα, στην υιοθέτηση συστημάτων και τεχνικής παραγωγής, εντάσεως κεφαλαίου. Έτσι, ακόμα και οι μεγάλες

εκμεταλλεύσεις --που έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα να απορροφήσουν εργατικό δυναμικό (βλ. Γ.Ι.α.Ι.)-- μπορεί να μειώσουν τον αριθμό θέσεων εργασίας που προσφέρουν και να συμβάλουν στην αύξηση της ανεργίας στη γεωργία.

Διορθωτικά Μέτρα:

Επειδή η σύγχρονη τεχνολογία δεν είναι πάντα δυνατό να εφαρμοσθεί στις περισσότερες από τις μικρές εκμεταλλεύσεις, απαιτείται η εισαγωγή κατάλληλων καινοτομιών στην οργάνωση των δραστηριοτήτων των μονάδων μικρής κλίμακας (μεγέθους), έτσι ώστε να δημιουργηθούν δυνατότητες απασχόλησης για ένα σημαντικό μέρος, τουλάχιστον, του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού.

Μέτρα ενθαρρυντικά προς αυτήν την κατεύθυνση είναι οι άμεσες ενισχύσεις που προβλέπονται από τους συνοδευτικούς κανονισμούς της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, δηλαδή, από τους ΚΑΝ. 2078/91, 2079/91, 2080/91.

Γενικά, η χρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων που στοχεύουν στην ενίσχυση των μεγάλων εκμεταλλεύσεων, ενώ ταυτόχρονα παραβλέπουν την παροχή αντίστοιχης ή έστω κάποιας ενίσχυσης στα φτωχότερα αγροτικά νοικοκυριά, δημιουργούν παγίδες ανεργίας και φτώχειας.

Γ.3. Μέτρα για την Επίτευξη των Στόγων Προτεραιότητας: Κοινοτικά μέτρα Διαρθρωτικής Πολιτικής (Καν. 2328/91, 2079/92, 866/90, LEADER II, κλπ) και Εθνικά Τομεακά Μέτρα.

Η πλήρης αξιοποίηση των διαρθρωτικών κοινοτικών/εθνικών μέτρων είναι απολύτως αναγκαία για την προώθηση ενός διαφοροποιημένου σε δραστηριότητες και ποικιλόμορφου γεωργικού τομέα και για την ανάπτυξη της υπαίθρου.

α. Μέτρα για την Επίτευξη του Στόχου Προτεραιότητας 4 (υποστήριξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων):

Πρέπει να αξιοποιηθούν τα συνοδευτικά μέτρα της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ (ΚΑΝ. 2078/92, 2079/92, 2080/92) για την προώθηση ενός διαφοροποιημένου σε δραστηριότητες και ποικιλόμορφου γεωργικού τομέα. Τα μέτρα αυτά μπορεί να είναι στοχοθετημένα για την καλύτερη δυνατή αξιοποίησή τους στις εκάστοτε συνθήκες.

Ειδικότερα πρέπει να αξιοποιηθούν:

- Ο Καν. (ΕΟΚ) 2328/91 για την εξασφάλιση πρόσβασης σε φυσικό κεφάλαιο προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για την υιοθέτηση εναλλακτικών δραστηριοτήτων και για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης στην ύπαιθρο. Προβλέπει, μεταξύ άλλων, εθνική και κοινοτική συγχρηματοδότηση επιδοτήσεων κεφαλαίου προς μικρο-μεσαίες εκμεταλλεύσεις για επενδύσεις που αποβλέπουν στην ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων, βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος.(για βελτίωση γης, και πρόσβαση σε φυσικό κεφάλαιο).

Πλεονεκτήματα:

1. εξασφαλίζει πρόσβαση σε κεφάλαιο για τις μικρο-μεσαίες εκμεταλλεύσεις, δηλαδή εξασφαλίζει συνθήκες για αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (και της γης) και αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης στο γεωργικό τομέα/στην ύπαιθρο.
2. αν χρησιμοποιηθεί υπό μορφή άμεσης επιδότησης σε κεφάλαιο, δε στρεβλώνει τις σχέσεις τιμών κεφαλαίου, εργασίας και δεν οδηγεί σε υποκατάσταση της εργασίας από το κεφάλαιο εκεί, όπου υπάρχει τέτοια δυνατότητα.

Αποτελέσματα:

- * εάν ο δικαιούχος έχει λίγες ευκαιρίες απασχόλησης εκτός του αμιγώς γεωργικού τομέα, τότε οι επιδοτήσεις θα οδηγήσουν κυρίως σε αύξηση της απασχόλησης
- * εάν ο δικαιούχος έχει εξαντλήσει τη χρήση του ανώτατου ορίου της 1 μονάδας εργασίας για επιλεξιμότητα στην Ελλάδα και έχει αναπτύξει δραστηριότητες εντός και εκτός της εκμετάλλευσης, τότε οι επιδοτήσεις θα οδηγήσουν σε αύξηση των ωρομισθίων
- * άρα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μικρές εκμεταλλεύσεις, με χαμηλό κόστος ευκαιρίας για την εργασία, για αύξηση της απασχόλησης και από εκμεταλλεύσεις που έχουν ήδη αναπτύξει εναλλακτικές δραστηριότητες, για αύξηση του γεωργικού εισοδήματος

Προτάσεις:

- * πρέπει να αξιοποιηθεί στο έπακρο για επίτευξη των στόχων προτεραιότητας 2 (νέες αγρότισες) και 4 (μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις).
- Ο 2078/91 για την υποστήριξη (οικονομική ενίσχυση και πληροφόρηση/κατάρτιση) της υιοθέτησης εναλλακτικών μεθόδων γεωργικής παραγωγής, φιλικών προς το περιβάλλον και το φυσικό χώρο
- Ο 866/90 για επενδύσεις που θα επιτρέψουν την παραγωγή προϊόντων μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας και υψηλότερων τιμών
- Το πρόγραμμα LEADER II, για υποστήριξη της ανάπτυξης εναλλακτικών δραστηριοτήτων, την παροχή τεχνογνωσίας/τεχνολογίας και τη βελτίωση συνθηκών διαβίωσης
- και οι δυνατότητες που παρέχονται από τους συνδυασμούς τους.

β. Μέτρα για την Επίτευξη του Στόχου Προτεραιότητας 1 (νέοι αγρότες):

Πρέπει να εξασφαλισθούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και πρόσβαση σε κεφάλαιο, τεχνογνωσία, πληροφόρηση, γη και στη διαχείριση της εκμετάλλευσης. Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην πληροφόρηση των νέων για τις δυνατότητες που τους παρέχονται, στην επαγγελματική κατάρτιση και στις επιδοτήσεις κεφαλαίου για εγκατάσταση.

Πρέπει να αξιοποιηθούν τα μέτρα που προβλέπονται:

- από τους Καν. 2328/91 και 2079/92 (πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών): οικονομικές ενισχύσεις για έξοδα εγκατάστασης, επιδότηση επιτοκίου για τα δάνεια που συνάπτονται

κατά την εγκατάσταση, συμπληρωματική ενίσχυση για γεωργικές επενδύσεις, επιμόρφωση/κατάρτιση.

- από την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER II, και ιδίως για: παροχή τεχνικής στήριξης, επαγγελματική κατάρτιση
- για τη χρήση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων σε περιοχές στόχου I και 5β. Οι πόροι αυτοί θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για μία ολοκληρωμένη και σφαιρική αγροτική ανάπτυξη (και όχι μόνο για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα).

Καινούργιες Προτάσεις:

1. προτεραιότητα στους νέους αγρότες για τη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικά προγράμματα πριν από την εγκατάστασή τους
2. μεγαλύτερες επιδοτήσεις και με ευνοϊκότερους όρους για επενδύσεις κεφαλαίου σε εναλλακτικές δραστηριότητες και ειδικότερα στην αναδιάρθρωση της παραγωγής προβληματικών καλλιεργειών κατά την ανάληψη της διαχείρισης από τον νέο αγρότη
3. παροχή στεγαστικών δανείων για πρώτη κατοικία με μειωμένο επιτόκιο και μεγαλύτερη διάρκεια αποπληρωμής
4. συμπληρωματικά μέτρα για την ενθάρρυνση της κατά ζεύγη εγκατάστασης νέων αγροτών/αγροτισών στην ύπαιθρο (π.χ. στεγαστικά δάνεια με καλύτερους όρους)
5. απαλλαγή των νέων αγροτών (για τα χρόνια αποπληρωμής των δανείων εγκατάστασης) από τη φορολόγηση της γης/του εισοδήματος
6. απλούστευση της διαδικασίας αναπροσαρμογής των επιδοτήσεων με σκοπό τη διατήρηση υπεροχής του κινήτρου
7. έκπτωση των επενδυτικών δαπανών από το φορολογήσιμο εισόδημα
8. έκπτωση του ενοικίου κατοικίας του νέου αγρότη από το φορολογήσιμο εισόδημα
9. προτεραιότητα στη διανομή ποσοστώσεων και αδιάθετης γης
10. Ειδική ενίσχυση για την εγκατάσταση νέων αγροτών και ενίσχυση για τη δημιουργία εμπορικών επιχειρήσεων, με την προϋπόθεση ότι το αντικείμενο της επιχείρησης είναι αγροτικό και ότι οι νέοι αγρότες είναι κάτοχοι του μεγαλύτερου μέρους του μετοχικού κεφαλαίου.
11. Ειδική ενίσχυση για την εγκατάσταση νέων αγροτών, με την προϋπόθεση ότι δεσμεύονται να εξασφαλίσουν εμπλουτισμό των επαγγελματικών τους γνώσεων, πέραν αυτών που διέθεταν κατά το χρόνο της εγκατάστασης, εντασσόμενοι σε ειδικά επιμορφωτικά προγράμματα.

γ. Μέτρα για την Επίτευξη του Στόχου Προτεραιότητας 2 (νέες αγρότισες):

1. Προτεραιότητα στην εφαρμογή του καν. 2328/91 για επενδύσεις σε αγροβιοτεχνία, αγροτουρισμό, επιτόπου μεταποίηση ΠΠΙΝ από την εγκατάσταση.
2. Οι ίδιες φορολογικές ελαφρύνσεις με τους νέους αγρότες.
3. Εφαρμογή διαφημιστικών και ενημερωτικών προγραμμάτων με στόχο την αύξηση της ζήτησης για τουριστικές υπηρεσίες στην ύπαιθρο.

δ. Μέτρα για την Επίτευξη του Στόχου Προτεραιότητας 3 (τέως κάτοικοι αστικών κέντρων με εξειδικευμένα προσόντα):

1. Πρόσβαση σε προγράμματα κατάρτισης/επιμόρφωσης για εναλλακτικές δραστηριότητες
2. Πρόσβαση στο LEADER II, στον καν. 2328/91.

Γ.4. Αξιολόγηση Μέτρων Κοινωνικής Πολιτικής

Είναι θεμιτή και μπορεί να θεωρηθεί κοινωνικά δικαιολογημένη μία πολιτική στοχοθετημένη που μεταβιβάζει πόρους (π.χ. για εκπαίδευση, κατάρτιση, επιμόρφωση), κυρίως στις μικρές εκμεταλλεύσεις και στις ομάδες χαμηλού εισοδήματος στη γεωργία. Μία τέτοια πολιτική όμως δεν αρκεί για να ανατρέψει τις συγκεντρωτικές τάσεις που χαρακτηρίζουν το γεωργικό τομέα, ούτε είναι η πολιτική που έχει τη μεγαλύτερη δυνατή συμβολή στην αύξηση της παραγωγικότητας και στη μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος για το κοινωνικό σύνολο.

Κατά τον ίδιο τρόπο, η χρήση “κουπονιών” εργασίας στην ύπαιθρο θα συνέβαλε μεν στην ελαχιστοποίηση του κοινωνικού αποκλεισμού των ανέργων, αλλά θα δημιουργούσε αρνητικές διαρθρωτικές μεταβολές στην αγορά εργασίας και στην ανάπτυξη της υπαίθρου.

Γ.5. Μέτρα Αγροτικού Ενδιαφέροντος που θα Μπορούσαν να Αποτελέσουν Μέρος μιας Διατουεακής (Διϋπουργικής) Εθνικής Πολιτικής

Τα παρακάτω μέτρα θα μπορούσαν να απασχολήσουν μία μόνιμη ή ad hoc διϋπουργική επιτροπή για την ανάπτυξη και τη διαχείριση του αγροτικού χώρου

- Αγροτικές Ζώνες Προτεραιότητας: Η πολιτεία επικεντρώνει τις προσπάθειές της στις ζώνες αυτές με τη διάθεση πόρων από ειδική διϋπουργική γραμμή του προϋπολογισμού, απαλλάσσοντας ορισμένες κατηγορίες πολιτών από οικονομικές και κοινωνικές επιβαρύνσεις και ενισχύοντας τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και την εγκατάσταση νέων επιχειρηματιών στην ύπαιθρο.
- Δημιουργία Νέων Δραστηριοτήτων για Καλύτερη Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου: Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο προϋποθέτει άρση των περιορισμών και ελάφρυνση των επιχειρηματιών από διάφορες επιβαρύνσεις. Η ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας εκ μέρους των αγροτών απαιτεί κατανόηση της ειδικής θέσης των πολυαπασχολούμενων, σε ό,τι αφορά στις κοινωνικές τους επιβαρύνσεις.
- Βελτίωση της Αποτελεσματικότητας των Δημόσιων Υπηρεσιών/Οργανισμών/Θεσμών: Προτείνεται η ενθάρρυνση της ανάπτυξης “κέντρων ενημέρωσης” των πολιτών της υπαίθρου υπό μορφή “θυρίδων” πληροφόρησης που θα λειτουργούν ως ενδιάμεσος κόμβος επικοινωνίας μεταξύ της διοίκησης και των χρηστών. Επίσης προτείνεται ο θεσμός των πολυετών συμβολαίων με τις τοπικές διοικήσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών υπηρεσιών στον αγροτικό χώρο.

Μέτρα για τη Βελτίωση των Υπηρεσιών στην Υπαιθρο:

- Επιχορήγηση και επιδότηση δανείων για νέους, κατάλληλους ειχειρηματίες, προκειμένου να εγκαταστήσουν, να εκσυγχρονίσουν και να συντηρήσουν μικρές ξενοδοχειακές μονάδες σε περιοχές κάτω των 5000 κατοίκων.

Μέτρα για τη Βελτίωση Συνθηκών Διαβίωσης/Εργασίας στην Υπαιθρο:

- Ενθάρρυνση της ανάπτυξης υπηρεσιών υποδοχής παιδιών (παιδικών σταθμών) στον αγροτικό χώρο με παροχή επιχορηγήσεων και οικονομικών ενισχύσεων.
- Βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών υγείας.
- Στην υπηρεσία των Νομαρχιών τοποθετούνται στελέχη υψηλού επιπέδου στα πλαίσια συμβουλευτικών οργάνων (βλ. στόχο προτεραιότητας 3). Τα όργανα αυτά εξυπηρετούν ανάγκες και των κοινοτικών συμβουλίων.
- Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση των δημόσιων οργανισμών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους στην ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου. Η διοικητική τους δομή πρέπει να είναι κατάλληλη ώστε να απαντά στα προβλήματα και να αποφεύγεται η κατάτμηση κατά φορέα οργανικής ένταξης (ολοκληρωμένη προσέγγιση).
Η διάρθρωση των υπηρεσιών πρέπει να απορρέει από τις συγκεκριμένες ανάγκες, σύμφωνα με τα κατά περιόδους εφαρμοζόμενα αναπτυξιακά και άλλα προγράμματα.
- Ημερήσια αποζημίωση, λόγω ασθενείας, σε αγρότες που έχουν συμπληρωματική μισθωτή απασχόληση σε δραστηριότητες εκτός γεωργίας.
- Εξίσωση των κοινωνικών παροχών και της ασφάλισης μεταξύ πολυαπασχολούμενου και μη.